

Stambokföring av Highland Cattle

När jag häromdagen stod och borstade på en av mina highlandkor, så blev ju borsten och ryktskrapan efterhand fulla av hår. Kom då att tänka på, att i detta hår finns kossans DNA och därmed möjligheten att verifiera hennes härstamning. Förutsättningen är att kossans anmödrar/fäder är dokumenterade i stamboken och identifierade antingen genom DNA eller blodtypning. Vår ras av nötkreatur har formats genom sekler av miljö/levnadsbetingelser och genom det urval vi bedrivit genom avel. Är det då viktigt att hålla en ras "ren"?? Ja, om man vill bibehålla rasens specifika egenskaper är svaret obetingat "ja"! Att korsningar mellan raser ofta blir vitala och utmärkta djur, det är ett känt faktum bland en massa arter. Det förutsätter dock att det finns en renrasig population att hämta material ur och att den populationen är identifierad och dokumenterad. Stamboken är idag det bästa verktyget för detta. Det kräver ju då att vi alla som säljer livdjur ser till att djuren blir införda i stamboken om förutsättningar finns för det. Det är av stor vikt att stambokföring används av så många som möjligt. Om bara ett fåtal besättningar stambokför sina djur så kommer stamboken efterhand att innehålla ett smalt genetiskt material och det är rasen inte betjänt av! Vi har alla ett gemensamt ansvar att bibehålla och vårda det som skapats genom flera sekler.

Vad betyder ordet stambok?

Stambok är en förteckning över djurs härstamning, som används bl.a. för raser av hundar, hästar och nötkreatur. En avelsförening ansvarar oftast för stamboken. Om ett djur uppfyller kraven som ställs på rasen enligt fastställda kriterier kan djuret införas i stamboken. Ett utsnitt gällande en enskild individ kallas stamtavla. Stamboken är ett instrument för att ha en säkrad härstamning och som hjälper till att undvika inavel.

Den svenska stambokens historia

De första Highland Cattle importerades till Sverige 1965. I maj 1978 besökte skotten Bill Black svenska Highland Cattle besättningar. Han gjorde bedömningen av de djur som skulle platsa i den första svenska stamboken, som gavs ut av Highland Cattleföreningen 1979 och innehöll 20 tjurar och 49 hondjur. Den innehöll uppgift om djurets födelsedatum, födelsebesättning, tilldelat stamboknummer, far, mor och morfar.

De första 12 åren t.o.m. 1990 utkom stamboken i häften i A5-format. 1991 till 1993 utkom stamboken i lösblad att sätta i en pärm och 1994 till 1995 var det häften i A4 format. Efter 1995 bestämdes det att upphöra med utgivning av stamboken i tryckt form p.g.a. för hög kostnad.

Under några år i början av 1990-talet var stamboken öppen, vilket betyder att man fick föra in djur i en tilläggsklass även om inte båda föräldrarna var stambokförda.

Djur som importerats från t.ex. Danmark, Skottland eller Kanada och varit stambokförda där har också blivit införda i den svenska stamboken.

Totalt har ca 7 700 hondjur och ca 3 500 handjur registrerats i den svenska stamboken från 1979 till idag.

Vad krävs för att kunna stambokföra en Highland Cattle?

Besättningen måste vara ansluten till **KAP-Avel** via en husdjursförening. Det finns tre husdjursföreningar i Sverige idag - Växa, Skånesemin och Rådgivarna i Sjuhärad.

Djurets båda föräldrar måste vara stambokförda.

Djurets far ska vara härstamningsverifierad. (se nedan)

Highland Cattle har inte viktkrav för att kunna stambokföra ett djur.

Hur stambokför man ett djur?

Genom att logga in på Min Sida hos Växa kan man stambokföra ett djur och skriva ut ett stambokbevis. Välj -Mina verktyg -KAP besättningsanalys –Stambokföring KAP. Kontakta din husdjursförening för att få inloggningsuppgifter.

Du kan också kontakta din husdjursförening för att beställa stambokföring.

Vad kostar det att stambokföra ett djur?

Att stambokföra ett djur kostar 180 kr. Om beställningen görs via husdjursföreningens personal tillkommer en administrativ kostnad.

Vad betyder härstamningsverifierad?

Djurets DNA jämförs med föräldrarnas DNA för att fastställa djurets härstamning.

Hur härstamningsverifierar man ett djur?

För att härstamningsverifiera ett djur måste det finnas DNA för djuret, djurets far och för djurets mor. Djurets far är vanligtvis härstamningsverifierad sedan tidigare, alltså finns redan DNA. Om man inte sålt någon avelstjur efter modern tidigare, måste man troligtvis ta fram hennes DNA = typa henne.

DNA-analys för typning eller verifiering av härstamning sker på hårprov.

Så går det till:

Du måste dels göra en beställning (=A) och dels skicka in ett hårprov (=B).

A1. Genom att logga in på Min Sida hos Växa kan man beställa härstamningsverifiering av ett djur. Välj -Mina verktyg - Härstamningsverifiering DNA-beställ.

Du kan också skicka Härstamningsblanketten med post eller e-post till:

Växa Sverige, Box 254, 311 23 Falkenberg.

E-post: dna@vxa.se

B1. Ryck (klipp inte) ett antal rena hårstrån ("en tuss") från djuret. Örat eller svansroten är bra ställen att ta prover från. Se till att inte ha material från andra djur på händerna när provet tas. Var noga så att håren inte går av vid ryckningen. Det är utomordentligt viktigt att hårsäcken finns kvar!

B2. Fäst håren på den klistriga sidan av en vanlig "kom ihåg-lapp" (eller tejpa på en annan lapp) Se till att hårsäckarna inte fästs mot själva klistret. Ange djurets egen identitet (från öronbrickan) på lappen och stoppa denna i ett litet kuvert.

B3. Skicka in provmaterialet: Lägg provmaterialet i ett kuvert märkt "Nöt". Ange även avsändare på försändelsen. Skicka provmaterialet till:

Dynamic Code AB Analysavdelningen, Box 1189, 581 11 LINKÖPING

OBS! Skicka inga beställningar av DNA-analys till Dynamic Code AB. Följ instruktionerna under punkt (3) för beställning av analys.

B4. Debitering: Om betalande är medlem i en husdjursförening införs avgiften i medlemsdebiteringen.

Detta händer efter din beställning:

De aktuella datauppgifterna förs över från Växa Sveriges dator till Dynamic Code AB. Samtidigt överförs den härstamningsinformation som finns och kan utnyttjas.

Svaret går efter analys till Växa Sverige som lägger in detta i sitt system och sänder vidare till djurägare och betalare.

Lite statistik

I april 2017 fanns totalt 2 447st. Highland Cattle registrerade i KAP, varav 533st. var stambokförda, d.v.s. 21,8%.

I januari 2019 finns totalt 2 266st. Highland Cattle registrerade i KAP, varav 457st. är stambokförda, d.v.s. 20%.

Det betyder att på bara 21 månader har antalet stambokförda Highland Cattle minskat med 76st. vilket är 14%.

År 2018 stambokfördes bara 35 Highland Cattle i Sverige, vilket är den lägsta siffran på mycket länge.

För att stärka rasen vill vi att antalet stambokförande besättningar med intresse för avel ökar i Sverige. Denna förteckning ska underlätta för köpare att hitta besättningar med bra avelsdjur till salu. Har du stambokförda djur och vill vara med på listan på hemsidan? Skicka ett mejl till kentikalv@gmail.com – uppge namn, adress, telefon, mejladress och om du är med i paratubekulosprogrammet och då vilken status. Vi vill få med fler besättningar.

Besättningar som säljer stambokförda avelsdjur

Namn	Adress	Telefon	Mejladress	Paratub.status
Börje Axelsson	Höghult Yttre 1, 511 95 Öxabäck	0706659413	borje-axelsson@hotmail.com	A-status
Ingela Lindgren	Alsike Årby 112, 741 92 Knivsta 741 92 Knivsta	0737312111	kohage@telia.com	A-status
Lars Larsson	Lerum Västergård 11, 461 92 Trollhättan	0520424066 0704933129	orbacken@orbacken.se	A-status
Åke Lyberg	Näs Skåls 164, 623 37 Havdhem	0706281330	ake.skals@hotmail.com	A-status
Kent Svensson	Erikslund Åsen 1, 512 61 Kalv	0706104562	kentikalv@gmail.com	A-status
Anders & Paula Sandgren	Vättak Skräddarekvarn 1 522 92 Tidaholm	050219742 0762016067		A-status

Avelsgruppen: Åke Lyberg & Kent Svensson